

Mister Orange

Truus Matti

**MISTER
ORANGE**

Leopold Amsterdam
Gemeentemuseum Den Haag

Bekroond met een Zilveren Griffel 2012
en de Batchelder Award (USA)

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

*Deze publicatie is tot stand gekomen met een
stimuleringsbeurs van het Nederlands Letterenfonds.*

Derde druk 2017

Copyright © Truus Matti 2011

Omslag en illustraties Jenni Desmond / Enchanted Lion Books

Omslagontwerp Jenni Desmond

Uitgeverij Leopold, Amsterdam / www.leopold.nl

NUR 283 / ISBN 978 90 258 7309 7

**GEMEENTE
MUSEUM
DEN HAAG**

Gemeentemuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41, Den Haag

www.gemeentemuseum.nl

New York

maart 1945

Linus vliegt. Hij scheert over plassen, zweeft over stoepranden, zigzagt tussen de voetgangers door, duikt opzij voor tegenliggers. Hij is niet te stoppen, hij heeft vleugels gekregen, hoe harder hij gaat, hoe minder moeite het kost. *Het komt door mijn schoenen*, denkt Linus. Ze zitten hem als gegoten. Niet te groot meer, niet te klein, vandaag is het alsof ze speciaal voor hem zijn gemaakt.

Het is druk op Park Avenue, iemand roept hem na, *pas op waar je loopt jongeman!* Maar het klinkt luchtig, niet echt boos. Hoe zou iemand boos kunnen zijn, op een dag als vandaag? De zon heeft eindelijk door dat de lente al is begonnen. Linus rent naar het noorden, de zon in zijn rug, zodat hij hem ziet schijnen op alle gezichten die hem tegemoet komen. De regen van de laatste dagen is alleen nog achtergebleven in de plassen op straat, die het heldere licht weerkaatsen. Opeens krijgt hij zin om naar de rivier te gaan. Om het zonlicht te zien schitteren op de golven van East River.

Hij slaat rechtsaf. In de dwarsstraat kan de zon maar af en toe een paar stralen kwijt, als hij de kans krijgt tussen twee hoge gebouwen door. Linus rent verder, steekt Lexington Avenue over en even later Third, hij is al voorbij Second als hij wel móét stoppen om op adem te komen. Hij zet zijn handen op zijn knieën en blijft zo staan uithijgen, midden op de stoep. Iemand botst tegen hem op, een jongensstem roept iets wat Linus niet verstaat. Hij komt overeind om hem na te kijken. Als hij zijn hoofd weer terug wil draaien, is er iets wat zijn aandacht trekt. Iets achter een winkelruit. Linus loopt ernaartoe. In de etalage staan een paar schilderijen uitgestald, en in een hoek van het grote raam hangt een affiche,

een aankondiging ergens van, in dikke zwarte letters. Maar wat zijn blik heeft getrokken is de foto naast het affiche. Vanachter de donkere bril kijkt een bekend gezicht hem aan, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is. De glimlach in zijn ene mondhoek zie je alleen als je goed oplet. Linus lacht terug, dat gaat vanzelf. Het is zo vertrouwd om het gezicht te zien, alsof het gisteren was dat het om de hoek van de deur naar hem keek. *Linus! Kom binnen...*

Op het affiche staat een adres. *11, West 53rd Street.*

East River kan wachten. Linus draait zich om. Hij moet eerst de hele weg terug naar Park, en dan nog een flink eind naar het zuiden. Dat loopt hij zo, met schoenen als deze en de zon op zijn gezicht.

New York

september 1943

1

Toen Apke naar de oorlog ging, kreeg iedereen thuis nieuwe schoenen. Niet nieuw-nieuw, zoals de glimmende hoge legerschoenen van Apke, die naar vers leer roken en nog helemaal stijf aanvoelden, maar nieuw zoals ze het bij Linus thuis gewend waren: de oude schoenen van de een werden de nieuwe schoenen van de volgende in de rij.

Voor Linus was het hoog tijd. Om zijn tenen niet bij elke stap te voelen had hij zich aangewend om op de buitenkant van zijn voeten te lopen. Hij maakte zichzelf wijs dat het niet opviel, maar Rosie Donnelly hielp hem luidkeels uit de droom als ze de kans kreeg. *‘Hé Linus Muller, neuzen gestoten? Of moet je soms nodig?’*

‘Laat die meid toch kletsen,’ zei Liam als hij Linus’ rode kop zag. Liam had makkelijk praten; die was opgegroeid met de scherpe tong van zijn oudere zus. Hem kon ze niet meer snel raken.

‘Is Linus daar eindelijk?’ riep zijn moeder naar beneden toen hij de winkeldeur open duwde. Het was zaterdagmiddag en druk in de winkel. Zijn vader stond achter de toonbank tomaten af te wegen voor een klant. *Opschieten nou*, seinde hij met zijn ogen naar Linus. In de winkel bestond hun taal uit gebaren en blikken. *Je weet hoe je moeder is als je haar laat wachten*. Ze had natuurlijk het laatste half uur bij elke klant die binnen was gekomen hetzelfde geroepen.

Ja ja, ik ga al. Linus stak een hand op en liep door. In de ruimte achter de winkel was Simon bezig kisten op te stapelen. Linus klom met de zware boodschappentas naar boven. Vier paar jongensschoenen stonden boven aan de trap, van klein naar groot. Alleen de middelste tree was nog leeg.

‘Waar bleef je nou toch?’ Zijn moeder kwam de keuken uit met een juten zak. ‘Meteen van de winkels naar huis, had ik gezegd. Je laat Apke wachten, én de schoenmaker. Hoe moet hij alle schoenen in één middag repareren als hij ze te laat krijgt?’

‘Het was hartstikke druk overal.’ Linus trapte zijn schoenen uit en zette ze op de uitgestoken hand van zijn moeder. Voorzichtig kneep hij in zijn tenen, boog en strekte ze tot er weer gevoel in kwam.

‘Simon is anders al lang terug, en die moest verder dan jij.’ Gelukkig was ze te druk met zijn schoenen inspecteren om door te vragen. Linus was op weg naar huis bij Liam langsgegaan en samen waren ze tot bij Fifth Avenue gelopen, om te kijken of er al wat te zien was van de legerparade. Alle zijstraten waren afgezet, maar het zou nog een tijd duren voor de soldaten kwamen.

Samen met Liam had Linus over het hek gehangen, de boodschappentas tussen zijn voeten op de grond. Zonder auto’s leek de straat nog breder dan anders. Hij stelde zich voor hoe daar straks duizenden soldaten zouden marcheren, in eindeloze rijen, helemaal tot bij Washington Square Park. Soldaten die vanavond op enorme schepen naar Europa vertrokken om mee te vechten tegen Hitler. Maar eerst zouden ze vanmiddag worden toegejuicht door heel New York. Heel New York behalve Linus, die thuis moest blijven omdat zijn schoenen bij de schoenmaker waren.

Hij had de hele week gezeurd en gesmeekt of dat niet een week later kon, maar zijn moeder was onverbiddeijk. ‘Er komen nog meer parades dan me lief is,’ zei ze. Zijn moeder hield niet van oorlog. ‘Als we zondag Apke naar de trein brengen moet iedereen er piekfijn uitzien.’

Zijn moeder was klaar met haar inspectie en stopte het laatste paar schoenen in de zak.

‘Apke?’ Ze hield de zak omhoog. ‘Nieuwe zolen en hakken, de stiksels nalopen, en nieuwe veters.’

‘Albert,’ verbeterde Apke. Nu hij achttien was geworden en in het leger ging wilde hij dat ze hem bij zijn echte naam noemden, maar het lukte niemand om eraan te denken.

‘O’Leary op 75th Street. Hij wacht erop, dus haast je.’

Zonder iets te zeggen nam Apke de zak van haar over. Sinds een paar dagen droeg hij zijn uniform, en je kon aan hem zien dat hij een boodschap als deze eigenlijk te min vond voor een echte soldaat. Maar hij moest wel. Hij was de enige van de jongens met schoenen.

Linus keek hem verlangend na. De hele stad vol helden, en hij zat thuis. Als een held op sokken.

De vloer van het magazijn achter de winkel was koud aan Linus’ voeten, ook al had hij drie paar sokken over elkaar aangetrokken. Hij had een berg worteltjes geschraapt waar zijn vader een week mee vooruit kon. Elke keer als de winkelbel klingelde zette hij een stap naar achter, om te zien wie er binnenkwam. Als Apke snel was, kon hij misschien het einde van de parade nog meemaken.

Maar toen Liam om half vijf kwam vragen of Linus nog meeinging, was er nog geen spoor van Apke. Liam zei dat hij hem eerder die middag bij Werthers had zien binnengaan. Die verkocht tijdschriften en rookwaren, en het was de plek waar iedereen kwam om nieuwtjes te horen, over de buurt of over de oorlog. Apke was er natuurlijk zijn uniform gaan showen. Als hij de schoenen maar niet vergeet, dacht Linus bezorgd, terwijl hij luisterde naar Liam, die met rode wangen vertelde over rijen soldaten die echte geweren droegen en zo strak marcheerden dat je er kippenvel van kreeg. En dat hij het dreunen van de trommels had gevoeld in zijn borst, zó dichtbij had hij gestaan.

Zodra Liam was uitverteld werd hij onrustig. Hij wilde terug, dat begreep Linus ook wel. Als Apke niet snel kwam desnoods in zijn eentje. ‘Kómt-ie nou nog?’ vroeg Liam telkens. ‘Straks wordt het donker...’

Toen Apke eindelijk thuiskwam was Liam al lang weer vertrokken.

‘Mag ik nog even naar buiten?’ vroeg Linus. ‘Ik heb het Liam beloofd. Alleen maar tot aan Fifth, even kijken en dan kom ik terug.’

‘Het is de laatste avond dat je broer thuis is,’ zei zijn moeder. Ze tilde Sis uit de kinderstoel. ‘En dus blijft iedereen hier. Ook Apke zelf.’ Ze draaide zich om naar Apke, die al boven aan de trap stond en hoopte ongemerkt nog even naar buiten te glippen. Alsof de hele stad zijn uniform niet al had gezien.

‘Albert,’ verbeterde Apke. In plaats van te antwoorden gaf zijn moeder Sis aan hem over en begon de zak leeg te halen.

Morgen ging Apke in het leger, maar vandaag was zijn moeder nog gewoon de baas. Daar veranderden een paar glimmende schoenen en een nieuw uniform helemaal niets aan.

De nieuwe schoenen roken naar lijm en naar schoenpoets. Linus had de punten volgestopt met kranten en de veters zo strak mogelijk aangetrokken, maar bij elke stap die hij zette voelde hij zijn voeten een beetje zwemmen. De neuzen krulden op; de jubeltenen van Simon hadden ze elke dag omhoog geduwd. Nu moesten Linus' tenen ze weer naar beneden zien te krijgen. Hij kon Rosies spottende stem al bijna horen. *Kijk Linus nou! Eerst had-ie alleen flaporen en nu heeft-ie d'r twee wipneuzen bij!*

Het was de laatste zondag van september. Het was druk op straat en dus liepen ze in een rij achter elkaar. Van groot naar klein, zoals bij alle belangrijke gebeurtenissen. Hun vader voorop, Apke er vlak achter, zijn plunjezak over zijn schouder. Met de nieuwe legerpet stak Apkes hoofd net iets uit boven dat van hun vader.

Linus' oude schoenen waren nu de nieuwe schoenen van Max, die achter Linus liep. Max had de hele zondagochtend geklaagd dat ze hem veel te groot waren en dat hij zijn eigen schoenen terug wilde, maar dat kon niet want die waren nu van Wilke.

Het was een lange wandeling naar Grand Central Station, en het leek of hun vader steeds sneller ging lopen. Telkens als Max over zijn eigen voeten struikelde moest hij Linus bij zijn middel grijpen.

'Het gaat te snel voor de kleintjes, Bertie!' riep hun moeder over alle hoofden heen naar voren. Ze liep achteraan met Sissie op haar arm en duwde Wilke voor zich uit. Tussen hem en Max viel een opening die steeds groter werd. Pas toen Wilke begon te huilen, stopte hun vader en tilde hem

op zijn schouders. Samen met Wilke torende hun vader weer boven iedereen uit.

Apke ging niet meteen met de boot naar Europa. Hij moest eerst naar een trainingskamp, met andere soldaten die net als hij nog nooit in de oorlog hadden gevochten. Linus vond het doodzonde dat Apke niet meeliep in de parade en gewoon met de trein vertrok.

Maar toen ze de enorme hal van Grand Central Station binnenkwamen kreeg hij een plechtig gevoel, alsof ze binnenstapten in een kathedraal. Door ramen hoog boven hen viel het zonlicht in schuine banen naar beneden. Geluiden van stemmen en voetstappen galmden om hen heen. Vanuit de verte kwamen vlagen muziek. Ze werden opgenomen in het gewoel. Dicht op elkaar schuifelden ze de statige hal door.

Op het perron zag het groen van de legeruniformen. Er hing een zenuwachtige drukte, mensen riepen en lachten door elkaar. Aan het einde van het perron speelde een legerkapel marsmuziek.

Hun vader stelde hen netjes naast elkaar op, en toen dat was gebeurd, wist niemand goed wat nu te doen of te zeggen. Bij het afscheidsfeest van gisteravond was de hele buurt langs gekomen. Er waren zoveel goede wensen geroepen dat er niets meer overbleef.

‘Nou jong.’ Hun vader stak zijn hand uit. ‘Om de kogels heen lopen hè, je weet het.’ Het was een grapje dat de buurman gisteren had gemaakt. Apke knikte een beetje schaapachtig, omhelsde hun vader en werkte zo snel hij kon de hele rij af. Hun moeder, met Sis nog op haar arm, haakte haar vrije arm om zijn hals. Sis graaide met een plakkerig vuistje door Apkes haar, en toen hij zich eindelijk had bevrijd en Sissies handje leeg was, greep ze naar zijn pet en gooide die met een schreeuw van plezier weg. Apke dook in de menigte, kwam

een stukje verderop weer boven en zwaaide de pet lachend boven zijn hoofd. In de stroom van soldaten werd hij steeds verder bij hen vandaan geduwd, naar de wachtende trein, de trapjes op, tot hij binnen verdween. Na een tijdje stak hij ergens bij een raam zijn hoofd naar buiten, maar nog voor hij iets kon zeggen werd hij weer weggetrokken en verscheen er een vreemd hoofd.

De muziek stopte. Linus dacht dat er nu iemand een toespraak zou houden. De burgemeester, of een generaal misschien. Maar in plaats daarvan werden alle deuren een voor een met een klap dichtgegooid. Een fluit, geknars van wielen, langzaam kwam de trein in beweging. Mensen riepen door elkaar en renden naast de trein mee. Linus moest Wilke opvangen die in het gedrang bijna omver werd gelopen, en toen hij weer opkeek, verdween de trein zwaaiend en schommelend in de verte en zag hij zijn broer nergens meer.

‘Apke!’ riep hij. Zijn stem ging verloren in het lawaai. Een zware klont landde in zijn buik. Het gevoel verspreidde zich naar zijn armen en benen. Opeens wist hij zeker dat hij van alles vergeten was te zeggen, en nu kon het niet meer.

‘Albert,’ zuchtte hun moeder. Alsof ze vond dat zij Linus moest verbeteren nu Apke het zelf niet meer kon doen. Ze bleven staan kijken tot de trein helemaal door de tunnel was opgeslokt.

Hun vader hoestte een paar keer. Hij maakte met zijn wijsvinger kleine rondjes in de lucht, en iedereen draaide een kwartslag. In ganzenpas, als hun eigen kleine leger, liepen ze het perron af, door de reusachtige hal naar de uitgang. Van klein naar groot dit keer, hun moeder voorop met Sis, die een geluid maakte tussen huilen en neuriën. Max liep nu voor Linus uit. Als hij struikelde trapte hij telkens op de hielen van Wilke, die boos omkeek. ‘Nóú!’ riep hij dan, zijn stem elke keer een trapje hoger van verontwaardiging. Net

zolang tot hun vader hem weer op zijn schouders zette. Linus was niet de enige die eraan moest wennen om in andermans schoenen te lopen.

Thuis hingen de slingers van het afscheidsfeest in de doodstille kamer. Hun moeder deed haar jas uit en vulde de leegte met bevelen voor iedereen. Ze gaf Sis aan Max, die op haar en Wilke moest passen. Simon droeg ze op de slingers weg te halen, en hoe hard de kleintjes ook protesteerden, ze gaf geen krimp. ‘Oorlog is geen feest,’ zei ze, terwijl ze Linus een stapel beddengoed gaf en hem voor zich uit duwde naar de kamer van Apke en Simon. Het was een piepklein hok met een stapelbed en een kast. Linus staarde naar het onderste bed, dat Apke vanmorgen al had afgehaald. Het kussen lag op de stapel dekens aan het voeteneinde. De pijn in zijn maag wilde nog steeds niet weg. Het was raar om het bed van Apke op te maken. Het bed waar Apke vannacht nog in had geslapen en dat nu Linus’ bed werd. Vanaf nu sliep hij niet meer op de kamer van de kleintjes.

‘Het zakt een beetje door, maar het slaapt prima,’ had Apke vanmorgen tegen hem gezegd. Hij had naast zich op het afgehaalde bed geklopt.

‘Hou je een oogje op mijn *Action Comics*?’ vroeg hij toen Linus naast hem ging zitten. ‘Ik laat ze onder het bed liggen, maar zorg dat de kleintjes er niet aan zitten. Die maken vlekken en ezelsoren en scheuren er plaatjes uit.’

Linus knikte ernstig.

‘Simon hoeft ik het niet te vragen.’ Apke had met zijn hoofd naar het bed boven hen geknikt. Linus wist precies wat Apke bedoelde. Simon vond strips kinderachtig. Apke was ruim drie jaar ouder dan Simon, maar net als Linus hield hij van strips. Waarschijnlijk was Apke gewoon te groot om dingen nog kinderachtig te vinden.

‘En ik wil je vragen elke maand het nieuwe nummer te kopen.’ Linus keek met grote ogen hoe Apke twee dollarbiljetten tevoorschijn toverde. ‘Niet vergeten.’

‘Tuurlijk niet!’ Hij stopte de twee biljetten zorgvuldig in zijn broekzak. Hij was er trots op voortaan Apkes verzameling *Action Comics* te bewaken. Net als Apke vond hij de verhalen over Superman het mooist. Apke zei dat die het best waren getekend, met goeie kleuren. Hier en daar had Apke hem in de kantlijn nagetekend. Linus vond dat hij het goed kon. Apke zei dat hij striptekenaar wilde worden als de oorlog voorbij was.

Linus stopte de dekens in en liet zich op zijn nieuwe bed vallen. Hij boog zich ver genoeg over de rand om onder het bed te kunnen kijken. Daar lagen ze, in twee stapels, met alle nummers op volgorde, vanaf het eerste nummer uit 1938. Linus strekte zijn arm en pakte het nieuwste nummer. Op de omslag zat Superman schrijlings op de punt van een vliegtuig. Er was een groot hakenkruis op de zijkant geschilderd. Superman keek dreigend en hield de piloot bij zijn kraag. Die was duidelijk reddeloos verloren. Sinds de oorlog was begonnen stond er bijna elke maand een verhaal in over Superman die meevocht tegen de nazi’s.

Superman was de beste. Hij kwam van een andere planeet, hij was van de toekomst. Met de grootste superheld aan hun kant konden ze de oorlog niet verliezen.

Linus hield het blad schuin. Zo van de zijkant had hij wel iets van Apke. Dat donkere haar, en die lok. Zeker nu Apkes haar net was geknipt. Kort in zijn nek en alleen bovenop langer.

‘Maak je geen zorgen. Ik hou wel een oogje op je broer.’ Superman kijkt hem van opzij aan, zonder zijn greep op de piloot te verliezen.

‘Beloofd?’ vraagt Linus.

‘Ons geheim.’ Superman legt de wijsvinger van zijn vrije hand

op zijn lippen en knipoogt. ‘Hij hier,’ hij schudt de man even heen en weer, ‘houdt zijn mond wel.’ De piloot kermt zacht. Een echte lafaard, dat zie je zo. Er komt rook uit het vliegtuig. De motor maakt vreemde geluiden. De piloot gilt en roept om genade. Het vliegtuig maakt een duikvlucht.

‘Ons geheim!’ Linus moet hard roepen om boven het lawaai uit te komen.

‘Wat lig jij te gillen over geheimen?’ Simon gooide de deur met een klap open. ‘Als je kinderachtig gaat lopen doen ga je maar meteen terug naar de kleintjes.’ Hij trok een trui uit de kast en gooide hem over zijn hoofd. In het voorbijgaan wierp hij een blik op Linus’ tijdschrift.

‘Superman, als ik het niet dacht. Superkinderachtig.’ De deur viel met een klap achter hem dicht.

Linus trok zich er niets van aan. Hij legde het blad op zijn buik en vouwde zijn armen onder zijn hoofd. Hij zuchtte tevreden. Het rotgevoel in zijn buik was al bijna verdwenen.